

УДК 327 (73)

АМЕРИКАНОЗНАВСТВО В УКРАЇНІ: ДОСВІД ЛЬВІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Роман Калитчак

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська 1, м. Львів, Україна, 79000, тел. (032)2394656,
e-mail: kalytchak@hotmail.com*

Простежено розвиток американознавчих студій на прикладі Львівського національного університету імені Івана Франка, розглянуто особливості становлення та консолідації магістерської американознавчої спеціалізації, здійснено огляд ключових здобутків американознавства в університеті імені Івана Франка, подано аналіз основних інституційних досягнень і викликів, з'ясовано роль вишу у розвитку американознавства в Україні, окреслено подальші перспективи його розвитку.

Ключові слова: американознавство; освіта; Сполучені Штати Америки; Львівський національний університет імені Івана Франка.

Вивчення Сполучених Штатів Америки в Україні завжди розглядали як невід'ємну складову здобуття знань, як важливе джерело інформації та запозичення досвіду у контексті демократизації й модернізації нашої держави, як інструмент формування більш цілісного уявлення про особливості глобального розвитку. Незважаючи на значний потенціал, сучасний рівень викладання американознавства в Україні залишається незадовільним. На відміну від низки інших держав, включно з сусідніми Росією, Польщею та Угорщиною, американознавство в Україні перебуває на етапі становлення, свідченням чого є нестача повноцінних тематичних університетських навчальних програм.

Те, що поширення знань про Сполучені Штати Америки в рамках університетських навчальних програм відбувалось фрагментарно, неструктуровано й характеризувалось значною еkleктичністю, спричинено тим, що формування освітніх програм в Україні обумовлювалось системою жорсткого державного регулювання та архаїчною адміністративною системою вищої освіти України. Новий закон про вищу освіту забезпечує сприятливіші умови для присутності американознавчих студій в українських вишах, однак процес змін буде тривалим і складним.

Іншим викликом є той факт, що, з огляду на поліморфність трактування американознавчих студій як сфери знань, їхню дисциплінарну приналежність неможливо чітко окреслити. Окрім того, американські студії у США фокусуються радше на гуманістичних аспектах американського суспільства та внутрішніх проблемах, отож мають мало спільного з американознавчими студіями поза межами країни. Це не дає змоги розглядати їх як виключний орієнтир для наслідування в інших країнах. Тому в Україні *американознавство*

необхідно розглядати як просторово виокремлену міждисциплінарну сферу знань про Сполучені Штати Америки.

Водночас буде невірно твердити, що українська вища школа не приділяла уваги викладанню американознавства. Зокрема, 2011 р. у Львівському національному університеті імені Івана Франка на факультеті міжнародних відносин, з огляду на тривале зацікавлення освітніми ініціативами з вивчення США, офіційно впроваджено магістерську спеціалізацію з американознавства «Країни Північної Америки у світовій політиці» (North America in World Politics). Її мета – забезпечити сучасне, інклюзивне, когерентне та багатоаспектне вивчення Сполучених Штатів Америки, поглибити вивчення ключових аспектів їхнього внутрішньополітичного життя і зовнішньополітичної діяльності, сприяти глибшому та водночас критичнішому осмисленню значимості ролі цієї держави як на регіональному, так і на глобальному рівнях.

Окремим чинником динамічності розвитку спеціалізації є необхідність забезпечення ефективнішого, інтенсивнішого та всебічного співробітництва нашої держави зі Сполученими Штатами Америки з огляду на виклики сьогодення. Факультет міжнародних відносин вже підготував значну кількість висококваліфікованих спеціалістів, що успішно долучилися до розбудови українсько-американських відносин. Серед них варто згадати генерального консула України у Нью-Йорку Ігоря Сибігу, керівника консульського відділу Посольства України у США Юрія Токаря, професора політичних наук Університету Бейлор (США) Сергія Куделю, що отримав свій докторат в університеті Джона Хопкінса, юриста Департаменту міжнародних судових та арбітражних процесів американської юридичної фірми «FoleyHoag» Юрія Пархоменка, який також здобув фах правника у Гарвардському університеті. Ця спеціалізація надалі сприятиме професіоналізації підготовки фахівців з американознавчої тематики.

Серед дисциплін, які вивчають у рамках спеціалізації, є навчальні курси з історії Сполучених Штатів, політичної системи Сполучених Штатів, системи державного управління США, інтеграційних процесів у Північній Америці, сучасних американських зовнішньополітичних концепцій, національної безпеки США, американського розвідувального співтовариства та інших. Передбачено впровадження курсів з інших галузей знань, що забезпечить мультидисциплінарний характер спеціалізації.

Наголосимо, що американознавча спеціалізація слугує не лише інструментом формування глибшого та водночас критичного розуміння США. Вона є цінною навчальною можливістю, що забезпечує розвиток в українських студентів міжкультурних компетенцій. Цьому сприяє недавно впроваджений навчальний курс у співпраці з Університетом Східної Кароліни (США) «Глобальне порозуміння» (Global Understanding), метою якого є поглиблення знань про суспільні та культурні особливості країн і народів світу й удосконалення навичок із міжнародної комунікації.

Істотним чинником динамічності й однією з передумов успішного розвитку американських студій у Львівському національному університеті імені Івана

Франка є співпраця з американськими партнерами, що дає змогу забезпечувати проведення відкритих лекцій, круглих столів, експертних дискусій, літніх американознавчих інститутів та інших тематичних академічних заходів.

З метою формування більш цілісного бачення Сполучених Штатів, у рамках спеціалізації американські професори організують відкриті лекції, в яких розглядають широкий спектр питань: про расові проблеми в американському суспільстві, про виклики пов'язані з видобутком сланцевого газу у Сполучених Штатах, про провісників американського класичного рок-н-ролу, про сучасну українську міграцію у США тощо.

Зазначимо, що магістерська спеціалізація стала поштовхом для цілої низки інших ініціатив у сфері з американознавства. Зокрема, спільно із Посольством Сполучених Штатів в Україні на базі факультету міжнародних відносин успішно проведено два Літні інститути американознавства, у яких брали участь викладачі з різних українських вишів: «Політика уряду США та її вплив на зовнішню політику» (2013) і «Захищаючи різноманіття – Історія руху за громадянські права та права людини у США» (2014). Викладачі університету і надалі беруть участь у цій важливій ініціативі, що покликана сприяти консолідації вивчення Сполучених Штатів в українських вишах.

Важливим починанням стало проведення у вересні 2013 р. та у листопаді 2014 р. Надзвичайним і Повноважним Послом США в Україні Джеффри Пайеттом семінару, учасниками якого були студенти спеціалізації «Країни Північної Америки у світовій політиці». Такий формат спілкування дає змогу студентам з перших уст отримати інформацію про особливості розбудови українсько-американської співпраці та водночас безпосередньо висловити власне бачення на розвиток двосторонніх стосунків.

Іншою важливою складовою екстраурикулярної діяльності стала ініціатива студентів та аспірантів, що у квітні 2012 року у ході проведення круглого столу «Україна–США: руйнуючи стереотипи» за участю українських та американських науковців вирішили утворити у рамках Ради молодих вчених факультету міжнародних відносин Lviv American Club, першим очільником якого став аспірант кафедри міжнародних відносин і дипломатичної служби Дмитро Шеренговський. До його розвитку долучився фулбрайтівський студент Джон Бірсак з Канзаського університету. Lviv American Club – неформальне об'єднання студентів, аспірантів, молодих науковців, що займаються вивченням різних аспектів американознавства, зокрема, з метою подолати взаємні стереотипи та сформувати платформу для різносторонньої співпраці. Сьогодні його успішно очолює аспірант кафедри міжнародних відносин і дипломатичної служби Зоряна Зазуляк.

Не менш важливим завданням є посилення науково-дослідницької діяльності. Викладачі займаються вивченням широкого кола питань з американознавчої тематики та активно започатковують і долучаються до академічних ініціатив всеукраїнського рівня.

Доброю традицією стає проведення Львівським національним університетом імені Івана Франка мультидисциплінарних конференцій, присвячених

Сполученим Штатам Америки, перша з яких відбулась у квітні 2014 р., а друга – у травні 2015 р.

Приємно, що безпосередню участь у роботі II Міжнародної науково-практичної конференції «Сполучені Штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право, суспільство» брало участь майже сімдесят українських та іноземних науковців із понад сорока вищих навчальних закладів і науково-дослідницьких інститутів з усіх частин нашої держави. За підсумками конференції видано двотомний збірник, де також вміщено статті українських дослідників, що заочно долучились до проведення конференції. Загалом опубліковано понад 200 статей та тез загальним обсягом понад 1 300 сторінок. Видання матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції «Сполучені Штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право, суспільство» здійснено завдяки сприянню Українського Фулбрайтівського кола, Програми імені Фулбрайта в Україні, Інституту міжнародної освіти (США) [1; 2].

Третя конференція відбудеться навесні 2016 р., її присвятять аналізу двосторонніх українсько-американських відносин у науково-освітній сфері за останню чверть століття, адже наступного року виповнюється 25 років з моменту визнання Сполученими Штатами незалежності нашої держави.

Проведення конференцій підтверджує актуальність функціонування постійних академічних майданчиків для ознайомлення, апробації та популяризації наукових досягнень у сфері американських студій в Україні, покликаних не лише поступово долати традиційну для нашого наукового середовища дисциплінарну відособленість у вивченні США й сприяти налагодженню ефективного діалогу українських вчених з різних галузей, які зосереджуються на дослідженні американської тематики.

З перспектив формування цілісного та ґрунтовного розуміння особливостей розвитку Сполучених Штатів, генерування та постійної актуалізації різнобічних знань про цю країну, конференцію слід розглядати як своєрідний академічний континуум інших тематичних заходів, наприклад, добре відомих міжвідомчих конференцій в Інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, присвячених пам'яті видатного українського американіста Є. Камінського, що спільно забезпечують рецепцію вартісного американського досвіду у контексті демократизації й модернізації нашої держави, стимулюють знищення стереотипів і допомагають зближенню України з одним з ключових стратегічних партнерів – Сполученими Штатами Америки.

Ініціатива проведення міжнародних науково-практичних конференцій «Сполучені Штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право, суспільство» належить створеному 2014 р. Центру американських студій з метою організації та координації тематичної наукової, освітньої та інформаційної діяльності професорсько-викладацького складу і студентства Львівського національного університету імені Івана Франка. Окрім цього, Центр відповідальний за методологічне забезпечення магістерської спеціалізації з американських студій. Як черговий амбіційний крок розглядається заснування

мультидисциплінарного наукового журналу, відкритого для публікацій результатів досліджень українських науковців з американської проблематики.

Зазначимо, що модель, яку прийняв Львівський національний університет імені Івана Франка, можна було б оцінити як загалом успішну, якби не об'єктивні обмеження. Відзначаючи сьогоднішні досягнення, необхідно все ж констатувати, що розвиток навчальної програми фактично відбувався шляхом спроб та помилок. Тому структура і дидактичне наповнення програми декілька разів зазнавали істотних змін. Вона ще не набула остаточного вигляду і вимагає подальшого вдосконалення. Американознавчу спеціалізацію у Франковому університеті доречно визначати радше як крос-дисциплінарну. Тому приклад США може бути корисним для розвитку міждисциплінарності шляхом більш продуманого формування навчальних програм і належного адміністрування її дидактичної складової. З огляду на це, ухвалено рішення щодо перейменування спеціалізації на «Американські студії», що даватиме змогу забезпечити її більш міждисциплінарний характер.

Амбіційною ціллю є набуття університетом значення одного з центрів у сфері організаційних та освітніх практик і ресурсів, форуму для проведення діалогу та обміну думок, орієнтира для інших українських вишів у сфері американознавчих студій. Магістерська спеціалізація може також сприяти інтернаціоналізації вищої освіти в Україні, слугувати стимулом для інтенсивнішої взаємодії американських та українських науковців, поживати трансфер знань з проблематики, неохопленої іншими дисциплінами. Американознавчі студії також забезпечать оновлений погляд на особливості формування навчальних програм і педагогічних методів в американській вищій школі, що може стати імпульсом для переосмислення та оновлення сучасних педагогічних практик в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Сполучені Штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право, суспільство : збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 15.05.2015) / упоряд. Калитчак Р. Г., Зазуляк З. М. – Львів : Центр американських студій ФМВ ЛНУ ім. І. Франка, 2015. – Ч. 1. – 476 с.
2. Сполучені Штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право, суспільство: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 15.05.2015) / упоряд. Калитчак Р. Г., Зазуляк З. М. – Львів : Центр американських студій ФМВ ЛНУ ім. І. Франка, 2015. – Ч. 2. – 832 с.

Стаття надійшла до редколегії 21.04.2015

Прийнята до друку 15.05.2015

U.S. STUDIES IN UKRAINE: THE CASE OF IVAN FRANKO NATIONAL UNIVERSITY OF LVIV**Roman Kalytchak**

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000, tel.: (032)2394132,
e-mail: kalytchak@hotmail.com*

Studying and understanding the United States has always been seen in Ukraine as an inalienable part of the universal quest for knowledge, as a valuable source of information and experience for Ukraine's democratization and modernization efforts, as a pathway to comprehend a wider context of global development. Despite its apparent potential, the current state of teaching on the USA in Ukrainian universities is far from satisfactory. There are attempts to organize efforts around producing, promoting and disseminating knowledge of the United States within Ukrainian academia as well. The Ivan Franko University of Lviv has always been committed to supporting U.S.-oriented teaching activities and, in 2011, officially introduced a U.S.-focused specialization at the MA level with the aim of providing a more updated, comprehensive, coherent and multiperspectival understanding of the United States. The structure and content of the program underwent several serious modifications and the U.S. Studies program is still a work-in-progress. However, the approach adopted by Ivan Franko University might serve as a viable solution at this stage. The U.S.-focused specialization noticeably contributed to further strengthening and developing the long-term sustainability of the U.S. Studies. Ivan Franko National University of Lviv already successfully held two multidisciplinary conferences on the USA that has already established as an important event for Ukrainian scholars. The last one was organized by a newly established United States Studies Center. The aspiring goal is for the Ivan Franko University to position itself as a hub for organizational and curricular practices and resources on U.S. Studies in Ukraine, to become a forum for the dialogue and exchange of views, and to serve as a point of reference for other higher education institutions in this field.

Key words: U.S. Studies; education; United States of America; Ivan Franko National University of Lviv.

АМЕРИКАНИСТИКА В УКРАИНЕ: ОПЫТ ЛЬВОВСКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМЕНИ ИВАНА ФРАНКО**Роман Калытчак**

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Университетская, 1, г. Львов, Украина, 79000, тел.: (032)2394132,
e-mail: kalytchak@hotmail.com*

Прослежено развитие американистики на примере Львовского национального университета имени Ивана Франко, рассмотрены особенности становления и консолидации магистерской специализации с американских исследований, сделан обзор ключевых достижений американистики в университете имени Ивана Франко, представлен анализ основных институциональных достижений и вызовов, выяснена роль вуза в развитии американистики в Украине, определены дальнейшие перспективы ее развития.

Ключевые слова: американистика; образование; Соединенные Штаты Америки; Львовский национальный университет имени Ивана Франко.